

lená od toho, aby prináležala k idei zvyku, že to, čo na nás tak pôsobí, je v skutočnosti veľmi zriedkavé a nezvyčajné. Krásne je nám rovnako nápadné svojou novotou ako deformované. Rovnako je to aj u takých druhov zvierat, ktoré sú nám známe; a ak by nám ukázali zviera, ktoré patrí k takému druhu, ktorý ešte nepoznáme, vôbec nám nezide na um čakať s rozhodnutím, či je dané zviera krásne, alebo škaredé, kým by sme si na základe zvyku nevytvorili ideu proporcie. Dokazuje to, že všeobecná idea krásy vyplýva rovnako málo zo zvyku ako z prirodzenej proporcie. Deformácia vzniká z nedostatku bežných proporcií; avšak krása nie je nevyhnutným dôsledkom toho, že ich objekt má. Ak predpokladáme, že proporcia prirodzených vecí súvisí so zvykom a používaním, tak naproti tomu povaha používania a zvyku ukazuje, že krása ako *pozitívna* a pôsobivá kvalita nemôže z nej vyplývať. Sme stvorení tak nádherne, že kým na jednej strane neúprosne túžime po novosti, na druhej strane sme silne viazaní na zvyky a návyky. No je v povahe vecí, na ktoré nás viaže zvyk, že na nás málo pôsobia, pokiaľ ich vlastníme, ale veľmi silne, len čo ich nemáme. Spomínam si, že som dlhý čas deň čo deň navštevoval jedno miesto; a môžem pravdivo povedať, že ani zďaleka som tu nenachádzal radosť, ale skôr akúsi omrzenosť a znechutenie; prišiel som bez radosti, odišiel som bez radosti; ak som tam však z nejakých dôvodov vo zvyčajnom čase nezamieril, zmocnila sa ma zjavná nevoľa a nenašiel som pokoja, kým som sa nevydal na moju zvyčajnú cestu. Ľudia, ktorí šnúpu tabak, ho takmer ani nepreciňujú; ostrý čuchový zmysel je už natoľko otupený, že dokonca pri silnom dráždivom prostriedku sotva ešte niečo cíti; ale vezmíme takémuto fajčiarovi jeho tabatierku a je z neho najnešťastnejší smrteľník na svete. V skutočnosti sú použitie a zvyk ako také natoľko vzdialené od toho, aby boli príčinou slasti, že účinok ustavičného používania spočíva oveľa väčšmi v tom, že oberá všetky veci akéhokoľvek druhu o ich pôsobenie. Veď tak, ako zvyk napokon celkom rozleptá bolestivý účinok mnohých vecí, podobným spôsobom zmiernuje príjemný účinok iných a privádza jedny i druhé do akejsi vyrovnanosti a indiferencie. Zvyk sa oprávnene nazýva druhou prírodou; a naším prirodzeným a bežným stavom je stav absolútnej indiferentnosti, rovnako pripravený na trýzeň ako na slasť. Ak sme však z tohto stavu vytrhnutí, alebo ak sme pozbavení nejakej veci potrebnej na jej udržanie, cítime sa vždy dotknutí — pravda, ak onú udalosť nenavodzuje nejaká slasť, zakladajúca sa na mechanickej príčine. Rovnako je to v prípade druhej prírody — zvyku,